

obnovili izredno razstavo iz Kranjskega muzeja kot stalno zbirko in da jo bodo ljudje primerno obiskovali (vedno pa bi moral biti tam na razpolago tudi katalog z gornjimi besedili), bi lahko bili zmerni optimisti. Nenazadnje ima Igor Grdina prav, ko pravi, da ima tudi zgodovina svojo prihodnost.

Stane Granda

Branko Šuštar, Spodnja Šiška – pušeljc Ljubljane. Arhivski zapiski s poti vasi v predmestje 1885–1914. Ljubljana : Zgodovinski arhiv Ljubljana, 1996. 374 strani.

Knjiga *Spodnja Šiška – pušeljc Ljubljane* je preurejena in dopolnjena magistrska naloga, ki jo je Branko Šuštar, sicer kustos v Slovenskem šolskem muzeju v Ljubljani, zagovarjal decembra leta 1995 na Oddelku za zgodovino ljubljanske Filozofske fakultete. V podnaslovu (*Arhivski zapiski s poti vasi v predmestje 1885–1914*) je avtor svoje področje raziskovanja omejil na tri desetletja pred prvo svetovno vojno, ki so bila za sprva majhno, pretežno agrarno vaško občino Spodnja Šiška v marsičem usodna. V prvi vrsti gre tu za vključevanje posameznih delov, leta 1913 oziroma 1914 pa celotne občine v okvir mesta Ljubljane.

Knjiga je razdeljena na deset poglavij, v katerih Šuštar opisuje stanje in razvoj posameznih segmentov (političnih, gospodarskih, kulturnih, prosvetnih, društvenih in drugih) spodnješiškega življenja. Izven tega konteksta je le prvo poglavje, ki predstavi Spodnjo Šiško v času pred letom 1885 in tako presega okvir avtorjevega kronološko omejenega in podrobnejšega raziskovanja. Tu je namreč pojasnjen izvor krajevnega imena Spodnja Šiška, razvoj naselja in razdelitev posesti na zemljiška gospodstva, omenjene so okoliščine sklenitve t. i. »šišenskega miru« med Habsburžani in Benečani leta 1370 ter sloviti požar v Šiški leta 1825.

Prvi vtis, ki ga bralec dobi pri prebiranju Šuštarjeve knjige, je, da je bila Spodnja Šiška kljub svoji občinski neodvisnosti že desetletja pred letoma 1913 in 1914 v mnogočem vezana na Ljubljano. Po eni strani je imel vsak pomembnejši dogodek v Ljubljani svoje odmeve tudi v Spodnji Šiški, po drugi strani pa je bila tudi Šiška za Ljubljančane povsem aktivno prisotna. Ljubljančani so se radi sprehajali po Šišenskem hribu, Drenikovem vrhu in Tivoliju, iz Šiške pa so nekaj časa v Ljubljano prihajali v šolo otroci. Včasih je z njimi prišla tudi kaka bolezen. Skratka, obe občini sta že sredi druge polovice prejšnjega življenja na nek način živeli skupno življenje. Vendar pravi namen Šuštarjevega pisanja ni bil opisati le pot Špodnje Šiške v Ljubljano, ampak predvsem opisati proces modernizacije in urbanizacije Spodnje Šiške, čeprav sta bila oba procesa povezana in sta oba imela isto končno točko.

V drugem poglavju Šuštar obravnava politično in upravno zgodovino Spodnje Šiške. V njem spoznamo šišensko strankarsko življenje, finančne zadeve občine, župane in druge velmože, ki so v okviru svojih pristojnosti krojili usodo občine. Tretje in četrto poglavje opisujeta dva vzporedno potekajoča procesa: umikanje agrarnega gospodarstva in razraščanje neagrarnih dejavnosti. Pri tem avtor poudari velik pomen hitre rasti prebivalstva v občini, za kar je bila sicer zaslužna predvsem gorenjska železnica, s katero je v občino prišlo tudi številno delavstvo. Glede neagrarnih dejavnosti je za Spodnjo Šiško značilen predvsem razvoj trgovine in obrti. Največji trgovci v občini so bili vinski trgovci na veliko, daleč najbolj razvita obrt pa je bila gostinska. Šuštar je šišenskim gostilnam v svoji knjigi namenil kar nekaj prostora, saj jih je vseh oseminštirideset, kolikor jih je (sicer ne vse istočasno in ne ves čas) delovalo v letih med 1885 in 1914, obdelal vsako posebej. Pri vsaki je naveden lastnik ali najemnik, dovoljen obseg delovanja (le redke gostilne so smele točiti žganje in še redkeje prenočevati goste) ter druge posebnosti in družabno življenje, ki se je odvijalo v gostilniških prostorih ali na njenem vrhu. Zanimiva posebnost spodnješiških gostiln je bila, da so po navodilu občine morale ponesti na gostilnah do zaprtja lokala goreti luči. Tako je občina elegantno rešila problem ulične razsvetljave, ki se je pojavljal vzporedno s preobrazbo Šiške v mestno naselje. Gotovo najbolj znamenit obrat proizvodne dejavnosti v Spodnji Šiški pred prvo svetovno vojno je bila Koslerjeva pivovarna. Največje težave, ki so se pojavljale z rastjo števila prebivalstva in hiš (vprašanje pokopališča, oskrbe z vodo, gradnja hiš, idr.) so popisane v poglavju Gradbeni, komunalni in prometni razvoj.

V šestem, sedmem in osmem poglavju Branko Šuštar razgrne cerkveno, šolsko in društveno zgodovino Spodnje Šiške v obravnavanem obdobju. Pri obravnavi cerkvenih razmer izstopa vprašanje ustanovitve lastne župnije in gradnje nove cerkve, ki je bilo artikulirano predvsem kot sredstvo vsakdanjega medstrankarskega obračunavanja. Razvoj šolstva v Šiški je pogojevalo dejstvo izredno hitrega povečevanja števila otrok ter vprašanje šolskega poslojpa. Konfliktov z nemškimi Šiškarji v zvezi s šolstvom niti ni bilo tako veliko, če izvezamo pravi škandal, ki je izbruhnil poleti leta 1911 zaradi premajhne cerkve, ko je katehet nemške otroke poslal k maši v šišensko cerkev, slovenske učence pa k frančiškankam v Ljubljano.

Društveno življenje je bilo v Spodnji Šiški izredno razgibano. Najbolj aktivna sta bila Čitalnica in Sokol, poleg njiju pa je delovalo še nekaj drugih slovenskih in nemških društev ter nekaj zadrug.

V predzadnjem poglavju je Šuštar opisal zdravstvene in socialne razmere ter dejavnosti občine na tem področju, v zadnjem poglavju pa so opisane le še okoliščine in uradno dogajanje glede vključitve Spodnje Šiške kot predmestja v Ljubljano.

Nemškemu in italijanskemu povzetku knjige sledita še dve prilogi: seznam hiš v Spodnji in Zgornji Šiški (1906) in skica ulic, hiš in hišnih števil v Spodnji Šiški okoli leta 1903. Sistem oštevilčenja hiš je bil namreč tak, da je vsaka nova hiša dobila naslednjo številko, ne glede na to, v kateri ulici je bila postavljena. Vsaj za tiste bralce, ki Šiško dobro poznajo in Šuštarjevo knjigo berejo tako, da primerjajo tedanjo Šiško z današnjo, sta ti dve prilogi naravnost nepogrešljivi.

Poleg literature, ki je že v preteklosti obravnavala zgodovino obeh Šišk, periodičnih glasil in časopisja, je Šuštar pri svoji raziskavi uporabljal tudi zelo obsežno, predvsem pa raznovrstno arhivsko gradivo. Rezultat je kvalitetna študija, ki strokovnjakom nudi obilico statističnih in drugih podatkov, ki so v knjigi predstavljeni v neštetihi tabelah, seznamih, preglednicah...

Vendar pa je knjiga *Spodnja Šiška – pušelj Ljubljane* tudi bogato informativno delo, namenjeno vsakršnemu bralcu, Šiškarju ali Ljubljančanu, kateremu avtor knjigo v predgovoru tudi posredno namenil. Tako je Šuštarjevo faktografsko, znanstvene analize virov oprijemajoče se pisanje nenehno bogateno s citati iz virov in časopisov, ki besedilo pridihnejo vonj časa in sprostijo tok vsebine. Neazadnje Šuštarjevo delo tudi po obsegu ni skromno.

V knjigi *Spodnja Šiška – pušelj Ljubljane* prevladuje predvsem zgodovina institucionaliziranega življenja, kar pa ne pomeni, da avtor ne posega tudi na področje vsakdanjega Šiškarjevega življenja. Vendar je prav tu največji problem virov, ki se praviloma pri tovrstnih vprašanih ne zadržujejo, časopisje pa se je s kraji, kot je bila Spodnja Šiška, bolj poredko ukvarjalo, največ v kakšnih obrobnihih noticah. Tako je arhivsko gradivo o Čitalnici in drugih društvihi skorajda edini vir za družabno kroniko Šiškarjev. Takšno funkcijo v veliki meri opravijo razni dokumenti, reklame, oglasi, zemljevidi, načrti, žigi, fotografije in drugo slikovno gradivo, med katerim je treba posebej omeniti barvne reprodukcije spodnješiških razglednic, ki estetski in vsebinski podobi knjige *Spodnja Šiška – pušelj Ljubljane* dodajo še zadnjo piko na i.

Blaž Vurnik

Leopoldina-Symposium : Die Elite der Nation im Dritten Reich. Das Verhältnis von Akademien und ihrem wissenschaftlichen Umfeld zum Nationalsozialismus. Leipzig : Barth, 1995, 288 strani. (Acta historica Leopoldina ; 22). Dopolnilo k prikazu, Zgodovinski časopis 50, 3, 1996, 467–469.

V omenjenem prikazu sem navedel tri akademike, člane različnih nemških znanstvenih akademij, od katerih bi bila po imenu sodeč dva slovenskega rodu, eden pa naj bi bil Slovenec. Avtorje ustreznih sestavkov v knjigi sem prosil, če mi lahko iz akademjskih matičnih knjig oz. iz arhivskega gradiva sporočijo, za katere oz. kakšne osebnosti gre. Ljubeznivo so mi odgovorili vsi trije.

V zvezi z akademikom, ki je bil leta 1940 sprejet v Deutsche Akademie der Naturforscher Leopoldina v Halle/Salle in je v sestavku omenjen kot Slovenec, mi je gospa dr. Sybille Gerstengarbe z Inštituta za zgodovino znanosti in zgodovino tamkajšnje akademije odgovorila, da gre za prof.dr. Maksa Samca, znanega strokovnjaka za koloidno kemijo, rojenega 27.6.1889 v Kamniku, ki je postal pozneje tudi član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. V izvorni dokumentaciji ni naveden kot Slovenec, kot tudi številni drugi člani niso navajali svoje narodnosti. Za Slovenca ga je po rojstnem kraju opredelila omenjena avtorica.

Drugi akademik je prof.dr. Ernst Gamillscheg, strokovnjak za romansko jezikoslovje, docent in profesor na univerzah na Dunaju, v Innsbrucku, Berlinu in nazadnje v Tübingenu, dr.h.c. in član šestih akademij. Rojen je bil 28.10.1897 v kraju Neuhaus na Češkem (Brockhaus Enzyklopädie, 17. völlig neubearbeitete Auflage des Grossen Brockhaus, 6. Band, F. A. Brockhaus Wiesbaden 1968, str. 751, kar je verjetno Jindrichuv Hradec, ibid. 13. Band, 1971, str. 337) in je le po prednikih verjetno slovenskega rodu. Siceršnje podatke mi je posredoval prof. ddr. Rolf Winnau z Inštituta za zgodovino medicine Svobodne univerze v Berlinu.

Tretji akademik pa je prof.dr. Camillo Praschniker roj. 18.10.1884 na Dunaju, po stroki arheolog, profesor na Dunaju, v Pragi, Jeni in ponovno na Dunaju, redni član Avstrijske in Praške Nemške akademije znanosti in častni član številnih arheoloških inštitutov. Njegov oče je bil železniški inženir in pozneje prometni ravnatelj Južne železnice, mati pa hčerka štajerskega deželnega finančnega direktorja nemškega rodu s Češke. Ded po očetovi strani je bil kranjskega kmečkega rodu in se je dvignil v stavbnega